

– Er grundarlag fyri fólkatalinum og livistandardinum í Føroyum?

Røðan, sum Thomas Arabo helt á tingi, tá løgmanrøðan var til viðgerðar í tinginum í síðstu viku

Stórtur partur av tí politiska kjakinum í Føroyum snýr seg um okkara førleika og møguleikar at lívbjarga okkum á ein sømuligan hátt.

Snøgt sagt: »Er tað livsgrundarlag her fyri tað fólkatál, ið er her og ikki minst tann livistandardin, ið vit hava?»

Fiskivinnan og aling er í dag tað stóra grundarlagið.

Hettar er einsamalt tó ov lítið – øll vita tað innast inni.

Nú er grundin at vóna at ein nýggja vinna kann taka seg upp, sum kann gerast stór – kanska ógvuslig – vil onkur siga. Tað er oljuvinnan.

Um rætt verður atborið so kann hettar bliva ein vinnuliga týðandi vinna **uttan mun til** um olja finst á føroyskum øki ella ikki.

Afturlitandi

Tað er nógv ið týðir uppá at vit í okkara oljupolitikki kunnu nýta royndirnar, ið eru gjørðar á umsitingarlaga partinum á fiskivinnuøkinum.

Føroyskur fiskivinnupolitikur hevur síðan í 70 unum haft tær síður, eina innanríkispolitiska og eina uttanríkispolitiska.

Í 1985 bleiv stovnst ein umsitingardeild til hesa vinnugruppu, og vit hava í dag eina deild ella stýri sum uttanlanda er fakliga høgt í metum, og sum klárar seg

væl úteftir og hevur stórt sæð eitt samt ting aftanfyrir seg í teimum loysnum teir koma fram til.

At bylgjurnar ganga høgt innanlanda um fiskivinnupolitik og umsiting, tað er í lagi og tað er treytingin fyri demokratism.

Við oljuni verður tað tað sama.

Har verður ein uttanríkis-síða og ein innanríkis-síða.

Tað sum fyrst og fremst ræður um at vit hava eina professionella uttanríkis-síðu, sum alt tingið bakkar upp og sum útheimurin respektar.

Landstýrið, ið sat frá 91 til 94 gjørdi eitt gott og grundleggjandi arbeiði í oljupurninginum. Tað bleiv stovnst ein sjálvstøðug umsiting, har bleiv sett ein oljuráðleggingarnevnd við einum formanni, ið hevði altjóða royndir og altjóða virðing.

Hettar virkaði væl og tey úrslit, sum eru rokkin eru takka verði hesari tilrættislegging.

Síðsta landstýri gjørdi nakrar óhepnar broytingar í hesum við at skifta formannin í ráðleggingarnevndini út – eitt keðiligt signal úteftir – og at gera oljumsitingina til part av aðrari umsiting.

Nú hava vit so fingið ein oljuministara burturav. Hettar er positivt.

Fyri at geva okkara oljumálaráðharrar møguleikar at gera eitt gott arbeiði og úteftir at vísa at vit leggja vekt á hettar málsoeki eiga vit at venda aftur til gamla mynstrið, ein sjálvstøðuga, væl kvalificeraða oljumsiting og eina virkna oljuráðleggingarnevnd. So hava vit møguleikan at fáa ein dynamiskan oljupolitik við semju og respekt úteftir og eina vanliga demokratiska process og kegl innanlanda.

Soleiðis hevur tað verið í núverandi høvuðsvinnu okkara »fiskivinnuni«

Hvat kunnu vit vænta?

Einasta vit vita um olju við Føroyar er at tað er ein ávisur áhugi at fara undir leiting á økinum ímillum Føroyar og Bretland.

Er ein heppin so finst olja á okkara øki, men føroysk olja kemur ikki í »søluútbúðirnar« tey fyrstu 10 árin.

Tað merkir at føroyskur oljupolitikur fyrst og fremst má sikta eftir at fáa eina leiting at byrja og fáa sum mest burtúr á hesum øki.

At fáa sum mest burtur úr merkir ikki at vit skulu kráma so nógv til okkum gjøgnum protektionistiskar skipanir.

Nei, tað merkir at vit aktivt fara inn í vinnuna og klár okkum so væl at vit

kunnu fylgja við feløgnum út í heim í vetrarhálvárinum, tí virksemi við Føroyar verður summarvirksemi nógv ár framman.

Tað, sum nú ræður um, er at byrja leiting við Føroyar. Tað er skeivt at bíða eftir marknaðarloysnini, tí tá í marknið er avgreitt verður eingin áhugi at leita í nánd av Føroyum.

Tað eru annars nógv mál sum trøka á.

T.d. skulu vit taka optión í loyvvum ella part í loyvvum?

Skulu vit hava alment ella hálvalment oljufelag við serrættindum? Skattaskipan, loyvistreytir o.s.fr.

Landstýrið hevur sent eina ávægis tildarættan út. Er hon framhaldandi galdandi?

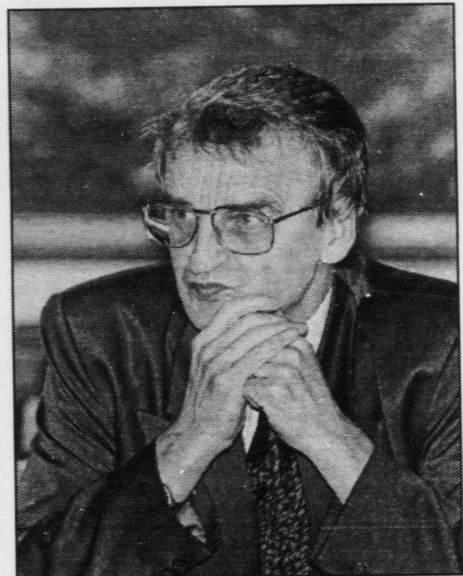
Hettar eru ting sum eiga at avklárast sum skjótast, so vit vísa eina framdrift í okkara oljupolitikki.

E.U. spurningur

Sum nevnt er í lögmanrøðuni so hava vit tveir sáttmála við E.U. Fiskivinnusáttmála og handilssáttmála.

Handilssáttmálin hevur ongantið virkað nógv væl. EU hevur ongantið víst ein vilja at fáa hann at virka. Teir hava í tíð og úrtíð sett sokallaðar tekniskar forðingar í vegin.

Nú er EBS skipanin aftur á bana. Hon bleiv umhugsad fyri fleiri árum síðan. Tá

Thomas Arabo setti spurnartekin við um fiskivinnan er nógv gott grundarlag undir

hendi einki.

EBS avtala gevur ávisar fyrimunir fyri báðar partar. Sum stóðan er í løtuni so verða fyrimunirnir í hin partin nógv, nógv størri enn móttátt. Her verður fyrst og fremst hugsað um oljuvinnuna.

Við einari EBS avtalu so avskera vit okkum frá øllum møguleikum at byggja nakað vinnulív grundað á oljuvirksemi.

Í dag hava oljufeløgini, ið skulu virka í Føroyum skyldu til at virka undir nøkrum treytum, sum **føroyingar** seta.

Vit kunnu við øðrum orðum skaffa okkum kappingarfyrirminir fyri okkara vinnu á sama hátt, sum EU, við tekniskum hindringum, skaffar sær fyrirminir fyri sitt vinnulív.

Fullveldi er ein spurningur um fult ræði og fulla ábyrgd!

Tíðin er komin til fullveldi, og samgongan er av álvara farin undir hesa ætlan. Sum verða man var stóri partur av viðgerðini av Løgmanrøðuni um henda høvuðssetning landstýrisins. Tá hetta er nakað nýtt, at ein meiriluti av teimum fólka-valdu vilja ganga hesa leið, er ikki so undarligt, at ein ávis móttátt er; tað vilja altíð verða fólk, sum ikki vilja broytingar, sum leggja nógvá orku í at mótarbeiða, sum spáa um hóttafall og armód, um broytingin vinnur frama. Henda móttátt er ikki bara av tí ónda, hon gevur eisini teimum fram-burðsinnuðum nýggjar kreftir í at fyrirreika sína ætlan enn betur.

Tunnar grundgevingar frá andstøðuni

Men eg kann ikki lata verða við at halda, at móttáttin hjá Javnaðar- og Sambands-flokkinum var rættlaga tunn. Teir koma ikki longur enn at siga, at um vit kvetta í dag, so... um blokkurin verður tikin burtur í morgin, so... Men tað er jú ikki tað,

sum vit ætla - æraðu tingmenn, vit ætla nemliga at arbeiða undir skipaðum viðurskiptum. Stig fyrst stig um tí vit! Men nú ganga stigini ikki bara runt í eina karsell, tey ganga málrættað fram ímóti fullveldi. Fólk ið vísti viljan á valinum og heitti soleiðis á politisku mynduleikarnar um at fyrirreika sjálvstýri Føroya. Miðvísa fyrirreikingin er farin til verka.

Enn er ikki klárt at siga: hvussu skjótt ætlaða fullveldisgongdin kemur at ganga hvussu nógv ár blokkurin verður partur av landskassans inntøku, hvussu innihaldið í sáttmálanum kemur at siggja út, ella nær fólkaatkvøðurnar báðar verða.

Men hesar spurningar vil fólk ið fáa svar uppá, ádræn tey skulu seta sín kross við fólkaatkvøðurnar báðar.

Vegleiðandi fólkaatkvøða

Onkur framstandandi politikari eftirlýsir eina vegleiðandi fólkaatkvøðu, sum kann spyrja fólk ið, um tey

vilja hava:
· loysing
· økt sjálvstýri ella
· onga broyting

Men fortreytin fyri, at fólk ið kann kunna svara nøktandi uppá eina líknandi vegleiðandi fólkaatkvøðu er, at fólk ið nøkulunda kennir innihaldið. Annars svara tey bara uppá tað mittasta, um tey ikki frammanundan hava sína politisku sannføring.

Men økt sjálvstýri er eitt so vítt hugtak: tú kanst siga, at tjóðveldi er økt sjálvstýri, at tað, sum nú verður fyrirreika - fullveldi - er økt sjálvstýri, at yvirtøka av realinum er økt sjálvstýri.

Hvussu fáa vit fult ræði og fulla ábyrgd?

Men tað sum hendan samgongan hevur sett sær fyrir, er ikki bara at kunna yvirtaka øll málsoeki og so framvegis lata yvirvaldsráttin liggja á Christiansborg, nei, málið er at vit føroyingar fáa fult ræði og fulla ábyrgd av hesum samfelag.

Tí var fyrsti spurningur,

sum henda samgonga setti sær: Hvussu fáa vit fult ræði og fulla ábyrgd av samfelagnum? Og til tað vóru vit samd um, at fullveldi var gongda leið. Tí hevur verandi samgonga sett sær fyrir at fyrirreika fullveldi, kanna hetta og kunna fólk ið um ætlaðu gongdina. Og tað er neyvan nakar, sum ivast í, at rætti máður er settur til starvið!

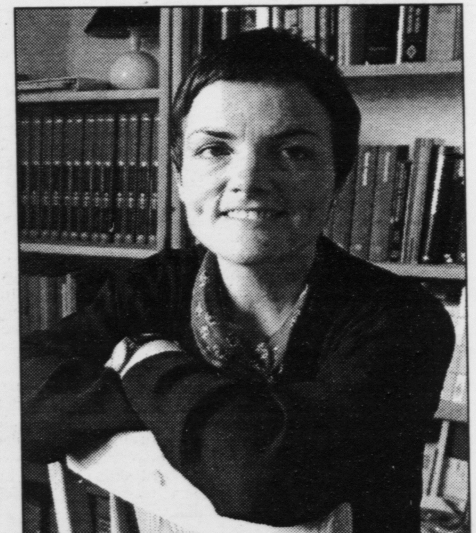
Annita á Friðriksmørk tingkvinnu Tjóðveldis-flokksins

PS:

Tað var onkur, sum undir orðaskiftinum um lögmanrøðuna iðvæðist í, hvør munur var á orðunum fullveldi, tjóðveldi og lýðveldi, tí hesar allýsingar:

Fullveldi: tað at hava fult ræði á viðurskiptum sínum, fullræði, sjálvræði, politiskt fullveldi, Ísland fekk fullveldi í 1918 (á dansktum: suverænitet)

Tjóðveldi: lýðveldi
Lýðveldi: ríki við beinleiðis ella óbeinleiðis valdum forseta at stjórna avmarkað tíð-

Annita á Friðriksmørk

arskeið, tjóðveldi. Mótsatt kongsveldi, Ísland er lýðveldi (frá 1944) (á dansktum: republik)

Kelda: Føroysk Orðabók, 1998